

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2022.01.01>

Julian JAROSZEWSKI*

<https://orcid.org/0000-0002-0224-7445>

Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki

Jak cytować [how to cite]: Jaroszewski J., *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2022, t. 5, nr 1, s. 11–31.

Sports movement in the State Police in the Łódź Voivodeship in years 1919–1939. An outline of issues

Abstract

Initiated in the 20s of the twentieth century, the sports movement in police cultural and educational associations in Kalisz and Pabianice, after 1930 developed mainly in police sports clubs. The main reason for the management of the State Police to become interested in sports activities was the possibility of using the acquired skills in the course of performing official duties. Particularly promoted disciplines in the police environment were: shooting, athletics, cycling, marches with a load and police multi-sport. In the years 1926–1929 the State Police Headquarters organized nationwide sports competitions, in which the representation of the Łódź Voivodeship participated. The central struggle was preceded by provincial eliminations, dominated by policemen from the city of Łódź. Sporadically, the fight with them was established by competitors from the district headquarters of the State Police in Kalisz, Brzeziny and Piotrków. The highest place of the representation of the Łódź Voivodeship from the national competition was the third place won in 1926. In other years, the representation of the Łódź Voivodeship was located in the middle of the

* dr, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, Wydział Nauk o Zdrowiu; e-mail: julian.jaroszewski@konin.edu.pl

final table. Police clubs from Łódź, Kalisz and Piotrków competed with local clubs within the district sports associations. The highest level of sport was demonstrated by the multi-section Police Sports Club of Łódź. The most titled was the fencing section with Bolesław Banaś, the master of Poland in foil and épée.

Keywords: State Police, sport, Łódź Voivodeship, inter-war period.

Streszczenie

Zapoczątkowany w latach 20. XX wieku ruch sportowy w policyjnych stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych w Kaliszu i Pabianicach, po 1930 r. rozwijał się głównie w policyjnych klubach sportowych. Głównym powodem zainteresowania kierownictwa Policji Państwowej (PP) aktywnością sportową była możliwość wykorzystania nabytych umiejętności w trakcie pełnienia obowiązków służbowych. Szczególnie propagowanymi w środowisku policyjnym dyscyplinami były: strzelectwo, lekkoatletyka, kolarstwo, marsze z obciążeniem oraz policyjny wielobój sportowy. W latach 1926–1929 Komenda Główna PP zorganizowała ogólnopolicyjne zawody sportowe, w których uczestniczyła reprezentacja województwa łódzkiego. Zmagania centralne były poprzedzane przez eliminacje wojewódzkie, w których najwyższy poziom demonstrowali policjanci z Łodzi. Sporadycznie walkę z nimi nawiązywali zawodnicy z komend powiatowych w Kaliszu, Brzezinach i Piotrkowie. Najwyższą lokatą reprezentacji województwa łódzkiego w zawodach ogólnopolskich było III miejsce wywalczone w 1926 r. W pozostałych latach reprezentacja tego województwa lokowała się w połowie końcowej tabeli. Policyjne kluby z Łodzi, Kalisza i Piotrkowa rywalizowały z lokalnymi klubami w ramach okręgowych związków sportowych. Najwyższy poziom demonstrował wielosekcyjny Policyjny Klub Sportowy z Łodzi. Najbardziej utytułowana była sekcja szermiercza z Bolesławem Banasiem, mistrzem Polski we florecie i szpadzie.

Słowa kluczowe: Policja Państwowa, sport, województwo łódzkie, okres międzywojenny.

Wprowadzenie

Obowiązkiem każdego państwa jest troska o bezpieczeństwo obywateli, ochrona ich mienia, utrzymanie porządku publicznego oraz przestrzeganie norm prawnych. W chwili odzyskania niepodległości przez Rzeczpospolitą na jej obszarze funkcjonowały różne formacje odpowiedzialne za tę sferę życia społecznego. Z dwóch koncepcji organizacji bezpieczeństwa, tj. formacji samorządowych lub ogólnopaństwowej, ostatecznie zwyciężyła ta druga. 24 lipca 1919 r. Sejm powierzył ochronę bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego Policji Państwowej (PP). Kandydaci do korpusu policji w wieku od 23 do 45 lat musieli się wykazać polskim obywatelstwem, nieskazitelną przeszłością, umiejętnością mówienia i pisania w języku polskim oraz podstawami liczenia, jak również „zdrową i silną budową ciała oraz wzrostem odpowiednim”¹. Wielogodzinne patrole piesze, rowerowe i konne, pokonywanie przeszkód naturalnych oraz w terenie zur-

¹ Ustawa z dnia 24 lipca 1919 roku o policji państwowej, art. 2, art. 26, pkt. 4, s. 639, Dziennik Praw Państwa Polskiego 1919, nr 61, poz. 363.

banizowanym, przywracanie porządku publicznego oraz pościg za przestępcą wymagały nie tylko wiedzy i odpowiednich umiejętności, lecz także właściwego przygotowania fizycznego. Inicjowały je szkoły policyjne, a kontynuowały komendy i komisariaty, które organizowały specjalne szkolenia. Poza służbą część policjantów podejmowała różne formy aktywności fizycznej w cywilnych i policyjnych stowarzyszeniach i klubach sportowych.

Metody i problemy badawcze

Celem pracy jest przedstawienie początków i rozwoju ruchu sportowego w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Ramy czasowe obejmują lata 1919–1939, czyli okres II Rzeczypospolitej. Początek omawianego okresu – 1919 r. – wiąże się z utworzeniem województwa łódzkiego oraz powołaniem Policji Państwowej, koniec – 1939 r. – z wybuchem II wojny światowej.

Zagadnienia dziejów sportu w środowisku Policji Państwowej w Polsce były już przedmiotem badań. Do najwartościowszych należą prace J. Dworzeckiego², R. Litwińskiego³, O. Razyhrayeva⁴, B. Sprengela⁵, S. Kozdrowskiego⁶ i M. Nowaka⁷. Jednak stan badań dotyczących sportu funkcjonariuszy PP w województwie łódzkim w II Rzeczypospolitej jest znikomy⁸, co uzasadnia podjęcie tego zagadnienia. Praca ma charakter źródłowy. Materiał pochodzi z archiwów, prasy resortowej, ogólnopolskiej i lokalnej, oraz literatury. W przygotowaniu artykułu zostały wykorzystane metody badawcze takie jak analiza źródeł historycznych metodą indukcji, dedukcji, synteza oraz metoda porównawcza. Wysunięto następujące problemy badawcze:

1. Jakie czynniki warunkowały rozwój ruchu sportowego w środowisku Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939?

² J. Dworzecki, *Sport w Policji Państwowej II RP na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach 1924–1939*, „Policja” 2006, nr 2, s. 118–131; tenże, *Kluby Sportowe Policji Państwowej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Teki Komisji Historycznej” 2006, nr 3, s. 222–232.

³ R. Litwiński, *Policja Państwowa w województwie lubelskim w latach 1919–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001.

⁴ O. Razyhrayev, *Policja Państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2019.

⁵ B. Sprengel, *Sport w Policji Państwowej w Płocku*, „Notatki Płockie” 2003, t. 3, s. 29–33.

⁶ S. Kozdrowski, *Wychowanie fizyczne w Policji Państwowej województwa śląskiego (1922–1939). Wybrane zagadnienia*, „Zagadnienia Społeczne” 2014, nr 1, s. 207–229.

⁷ M. Nowak, *The Face of Sport in the Polish State Police in the Interwar Period*, „Internal Security” 2019, s. 91–100; DOI: 10.5604/01.3001.0013.2174.

⁸ J. Olbrychowski, *Policyjne Kluby Sportowe II RP województwa łódzkiego*, „Policja Łódzkie” 2017, nr 9, s. 16–19.

2. Jakie dyscypliny sportu były najpopularniejsze wśród policjantów województwa łódzkiego?
3. Jakie sukcesy odnieśli policyjni sportowcy na poziomie regionu, ogólnopolskim i międzynarodowym?

Wyniki i dyskusja

Organizacja ruchu sportowego w województwie łódzkim

Pierwsze wzmianki na temat aktywności sportowej policjantów województwa łódzkiego datowane są na początek lat 20. XX wieku. Tworzone sekcje funkcjonowały przy stowarzyszeniach oświatowych policjantów w Pabianicach i Kaliszu – w stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych⁹. Pomimo zaleceń Komendanta Głównego PP Mariana Borzęckiego, nakazującego tworzenie policyjnych klubów sportowych¹⁰, do 1930 r. w okręgu II (województwo łódzkie) powołano tylko Policyjny Klub Sportowy (PKS) Siła w Turku¹¹.

W 1931 r. liczebność PKS-ów w województwie łódzkim wzrosła do 16, powołano bowiem kluby w Łodzi¹², Brzezinach, Tomaszowie Mazowieckim, Kaliszu¹³, Kole¹⁴, Koninie¹⁵, Zgierzu, Łasku, Pabianicach¹⁶, Łęczycy¹⁷, Piotrkowie Trybunalskim¹⁸, Ra-

⁹ „Gazeta Pabianicka” 1929, nr 46, s. 15; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1922, nr 47, s. 725.

¹⁰ Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AANW), Komenda Główna Policji Państwowej (KGPP) w Warszawie, sygn. 8, k. 150, Rozkaz nr 338.

¹¹ Archiwum Państwowe w Łodzi (APŁ), Urząd Wojewódzki Łódzki (UWŁ) 1919–1939, sygn. 1568, Policyjny Klub Sportowy „Siła” w Turku, b. pag., Protokół zebrania organizacyjnego funkcjonariuszów P.P. powiatu Tureckiego, odbytego w mieście Turku dnia 31 grudnia 1926 roku w celu zorganizowania Klubu Sportowego. Na zebranie przybyli delegaci poszczególnych posterunków w liczbie 10-ciu; „Kurier Łódzki” 1934, nr 41, s. 5.

¹² APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 1596, Policyjny Klub Sportowy w Łodzi, k. 1, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 25 października 1929 roku w sprawie statutu Policyjnego Klubu Sportowego.

¹³ J. Jaroszewski, *Kultura fizyczna na Ziemi Kaliskiej w latach 1892–1998* (praca doktorska), AWF, Poznań 2008, s. 62.

¹⁴ APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 542, Skorowidz Stowarzyszeń Koło, k. 78, Policyjny Klub Sportowy, Koło.

¹⁵ Tamże, sygn. 541, Skorowidz Stowarzyszeń Konin, k. 96, Policyjny Klub Sportowy, Konin.

¹⁶ Tamże, sygn. 2975, Policyjny Klub Sportowy w Pabianicach pow. Łaski, k. 31, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 18 grudnia 1931 roku do Starostwa Powiatowego w Łasku.

¹⁷ Tamże, sygn. 1012, Policyjny Klub Sportowy w Łęczycy, k. 14, Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, Wydział Bezp. Publicznego zatwierdzające statut stowarzyszenia p.n. Policyjny Klub Sportowy w Łęczycy.

¹⁸ Tamże, sygn. 1937, Piotrkowski Policyjny Klub Sportowy w Piotrkowie, k. 1, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego z dnia 25 października 1929 roku w sprawie statutu Policyjnego Klubu Sportowego.

domsku¹⁹, Sieradzu²⁰, Słupcy²¹, Turku i Wieluniu²². Wpływ na liczebność PKS okręgu II miały reformy administracyjne. W 1932 r. w wyniku likwidacji powiatu słupeckiego²³ rozwiązano PKS w Słupcy²⁴. Kolejne zmiany przyszły wraz z korektą granic województwa łódzkiego w 1938 r., która przekazywała powiaty kaliski, kolski, koniński i turecki – wraz z komendami powiatowymi PP i PKS-ami – województwu poznańskiemu²⁵. Za to 1 kwietnia 1939 r. do województwa łódzkiego włączono powiaty kutnowski, łowicki, skierniewicki, rawski, konecki²⁶ i opoczyński²⁷.

Przyczyn wzrostu liczebności PKS-ów w 1931 r. należy upatrywać w staraniach Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego (WKWF), który działał przy Komendzie Wojewódzkiej PP w Łodzi. WKWF nadzorował pracę PKS-ów oraz komitetów powiatowych wychowania fizycznego (KPWF), które powołano w komendach powiatowych, zabezpieczał także lokale i obiekty sportowe, wyposażał w sprzęt sportowy oraz zatrudniał kadrę trenerską.

PKS-y swoimi działaniami obejmowały tereny powiatów²⁸. Głównym celem było propagowanie wśród funkcjonariuszy aktywności fizycznej. Do klubu obok policjantów mogli należeć urzędnicy państwowi oraz osoby prywatne (za zgodą zarządu). Środki finansowe na działalność pochodziły z opłat członkowskich, subwencji i darowizn oraz biletów wstępu na zawody²⁹. Każdy PKS podzielony był na sekcje sportowe i kulturalne. Uprawiano w nich lekkoatletykę, kolarstwo, siatkówkę, strzelectwo, wioślarstwo, pływanie, boks, hippikę, szermierkę, koszykówkę i tenis³⁰. Najwięcej członków zrzeszały sekcje strzeleckie. Koordynowaniu

¹⁹ G. Mieczyski, *Stowarzyszenia społeczne w Radomsku w latach 1881–1939*, Wyd. Drukarnia Kamińskich, Radomsko 2008, s. 79.

²⁰ APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 2415, Policijny Klub Sportowy w Sieradzu, k. 23, Pismo Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi, Wydział Bezp. Publicznego L.II.AP.3997 z dnia 20 czerwca 1930 roku zatwierdzające statut stowarzyszenia p.n. „Policijny Klub Sportowy w Sieradzu”.

²¹ Tamże, sygn. 541, Skorowidz Stowarzyszeń Konin, k. 96, L.P. 35, Policijny Klub Sportowy, Słupca.

²² Archiwum Państwowe w Sieradzu (APS), Powiatowa Komenda Policji Państwowej (PKPP) w Wieluniu, sygn. 680, Statut Policijnego Klubu Sportowego przy Komendzie Policji Państwowej w Wieluniu, b. pag.

²³ Dz.U. z 1932 r., nr 6, poz. 34.

²⁴ APŁ, UWŁ 1919–1939, sygn. 541, Skorowidz Stowarzyszeń Konin, k. 96, Policijny Klub Sportowy, Słupca.

²⁵ APŁ, Komenda Wojewódzka Policji Państwowej (KWPP) w Łodzi, sygn. 22, Rozkaz KWPPŁ nr 337.

²⁶ Z wyjątkiem gmin: Bliżyn, Skarżysko-Kamienna i Szydłowiec.

²⁷ Dz.U. z 1938 r. nr 27 poz. 240.

²⁸ „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 552.

²⁹ APS, KPPP w Wieluniu, sygn. 680, Statut Policijnego Klubu Sportowego przy Komendzie Policji Państwowej w Wieluniu, b. pag.

³⁰ „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 553.

zajęć sportowych w klubach służył wydawany przez WKWF „Kalendarz Sportowy”³¹.

Sekcje sportowe miały odrębne regulaminy. Od 1932 r. na ich podstawie oceniano pracę sportową PKS-ów. Najwyżej sklasyfikowano: w 1932 r. PKS Piotrków, w 1933 r. PKS Turek, a w 1934 PKS Kalisz³². System oparty na ilorazie punktów do liczby członków nie premiował klubów z najwyższą liczbą stowarzyszonych. Najliczniejszy, prezentujący najwyższy poziom sportowy, PKS Łódź w 1932 r. zajął XI, a w 1934 r. X pozycję³³.

Utrudnieniem w rozwoju ruchu sportowego był brak wykwalifikowanej kadry trenerskiej i szkoleniowej. Szkoleniowcami byli najczęściej zawodnicy reprezentujący najwyższy poziom w wybranej dyscyplinie. Od 1930 r. podjęto więc szkolenie kadry sportowej. W 6-miesięcznym kursie, zorganizowanym przez Okręgowy Ośrodek Wychowania Fizycznego w Łodzi, uczestniczyło 20 szeregowców³⁴. W marcu 1930 r. w komendach powiatowych PP szkoleniem gimnastycznym objęto komendantów posterunków³⁵. W 1935 r. kurs przodowników wychowania fizycznego zorganizował PKS w Łodzi³⁶. Trenerami w PKS-ach byli także szkoleniowcy z lokalnych klubów i stowarzyszeń sportowych.

Rywalizacja wewnątrz- i międzyklubowa

Działalność sportowa podjęta przez policjantów po 1920 r. przebiegała wieloetapowo i wielotorowo. Do 1930 r. ograniczała się głównie do pracy w sekcjach sportowych przy stowarzyszeniach kulturalno-oświatowych funkcjonujących m.in. w Łodzi, Kaliszu, Pabianicach i Piotrkowie. Najpopularniejszymi dyscyplinami były piłka nożna i lekkoatletyka³⁷. W miejscowościach, które miały swoje lokalne tradycje sportowe, policjanci chętnie je kultywowali, np. w Kaliszu było

³¹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, Wychowanie fizyczne, b. pag., Wyciąg z Kalendarzyka Sportowego na rok 1933; sygn. 848, Sprawy wyszkolenia, wychowania fizycznego, oświaty i policyjne stowarzyszenia 1934, b. pag., Kalendarzy sportowy na 1934 r. do zawodów wewnętrznych P.K.S. Wieluń.

³² APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 17, Rozkazy, k. 34, Rozkaz Nr 204, IX. Weryfikacja działalności sportowej P.K.S. województwa łódzkiego; „Kurier Łódzki” 1934, nr 41, s. 5; „Na Posterunku” 1935, nr 12, s. 186.

³³ Archiwum Państwowe w Koninie (APKo), Policja Państwowa w powiecie konińskim, kolskim i słupeckim (PPwPkks), sygn. 14, k. 19, Rozkaz № 204, IX Weryfikacja działalności sportowej P.K.S. województwa łódzkiego. W 1934 r. sklasyfikowany na I m. PKS Piotrków z 6108 pkt. przy 153 członkach uzyskał przeciętną 38,151. Natomiast średnia PKS m. Łódź z 6638 pkt. i 1055 członkami wyniosła 6,5, lokując na XI m. na 15 zespołów.

³⁴ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1930, nr 22, s. 830.

³⁵ „Na Posterunku” 1930, nr 28, s. 553; 1930, nr 44, s. 868–869.

³⁶ „Łódź w Ilustracji” 1935, nr 17, s. 2.

³⁷ „Gazeta Pabianicka” 1929, nr 46, s. 15; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1922, nr 47, s. 725; „Kurier Łódzki” 1924, nr 292, s. 7; 1924, nr 295, s. 7; 1924, nr 306, s. 10; 1924, nr 307, s. 3; 1925, nr 102, s. 9.

to wioślarstwo³⁸, a w Łodzi boks i kolarstwo³⁹. W 1930 r., po powołaniu WKWF, pracę sportową skoncentrowano i pobudzano w PKS-ach, które – zobligowane do organizacji powiatowych zawodów międzyklubowych⁴⁰ – rozwijały ruch sportowy również na podległym terenie. Podjęte szkolenie w wybranych dyscyplinach miało wybitnie utylitarny charakter. Szczególnie propagowane przez władze policyjne były zajęcia lekkoatletyczne, strzeleckie, kolarskie, marszowe oraz pływakie, które umożliwiały policjantom przygotowanie fizyczne i mentalne do pełnienia obowiązków służbowych. Wprowadzony w 1938 r. wielobój policyjny⁴¹ miał charakter militarny. Był odpowiedzią na rosnące zagrożenia ze strony zachodniego sąsiada.

Najliczniej były obsadzone zawody lekkoatletyczne; w kilkunastu konkurencjach startowało od 30 do 80 zawodników. Prym w nich wiedli sportowcy z PKS Łódź. Jednak ich poziom nie gwarantował sukcesów w zawodach międzyokręgowych. Mecze z warszawskim PKS-em zawsze kończyły się porażką⁴². Okazją do rywalizacji z cywilnymi klubami były mecze towarzyskie oraz mistrzostwa Łódzkiego Okręgowego Związku Lekkoatletycznego (ŁOZLA). W 1932 r. 15 policjantów 4-krotnie brało udział w zawodach organizowanych przez kluby cywilne⁴³. Rywalami PKS Łódź były m.in. Strzelecki Klub Sportowy, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, Klub Sportowy Geyer⁴⁴. Łódzki PKS jako jedyny uczestniczył w mistrzostwach ŁOZLA. Jego zawodnicy sporadycznie stawali na podium mistrzostw. W 1936 r. dokonał tego post. Stanisław Kucharek, zwyciężając w rzucie oszczepem w kl. B i C⁴⁵. Natomiast w 1937 r. awans do kl. B uzyskali Jan Ogonowski i A. Gęsiarz⁴⁶.

Z powodów ekonomicznych przy okazji zawodów lekkoatletycznych rozgrywano mistrzostwa w piłce siatkowej⁴⁷, która była najpopularniejszą grą zespołową w PKS-ach. Mistrzostwa poprzedzane były przez rozgrywki eliminacyjne. W 1931 r. uczestniczyło w nich 15 zespołów⁴⁸. Zwycięzcami mistrzostw okręgu II

³⁸ „Gazeta Kaliska” 1924, nr 43, s. 3; „Na Posterunku” 1927, nr 42, s. 688.

³⁹ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1926, nr 10, s. 165; „Łódź w Ilustracji” 1927, nr 18, s. 2.

⁴⁰ „Kurier Łódzki” 1930, nr 296, s. 10.

⁴¹ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 20, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1938), k. 22, Rozkaz nr 74.

⁴² „Na Posterunku” 1932, nr 42, s. 668; „Kurier Łódzki” 1934, nr 255, s. 6; „Echo” 1938, nr 207, s. 5.

⁴³ „Na Posterunku” 1932, nr 5, s. 76.

⁴⁴ „Kurier Łódzki” 1936, nr 238, s. 4; 1938, nr 250, s. 5; „Echo” 1938, nr 235, s. 5; 1938, nr 239, s. 5.

⁴⁵ „Kurier Łódzki” 1936, nr 116, s. 7; 1936, nr 163, s. 5.

⁴⁶ APŁ, Biblioteka, Łódzki Okręgowy Związek Lekkoatletyczny. Sprawozdanie za rok 1937.

⁴⁷ „Głos Poranny” 1931, nr 231, s. 9.

⁴⁸ „Na Posterunku” 1932, nr 11, s. 171–172.

w siatkówce były PKS Tomaszów (1932, 1933), PKS Łódź (1934), PKS Chojny (1935), PKS Kalisz (1936), PKS Sieradz (1937, 1938)⁴⁹. Kalendarz rozgrywek uzupełniały „Jesienne turnieje trójkowe”⁵⁰, „Turnieje trójkowe piłki siatkowej”⁵¹. Dużą popularnością cieszyły się mecze towarzyskie, ich liczba wzrosła z 6 w 1932 do 79 spotkań w 1934 r.⁵² Barwy policyjne w mistrzostwach Łódzkiego Okręgowego Związku Gier Sportowych (ŁOZGS) od 1931 r. reprezentował w kl. C PKS Łódź. W 1933 r. wywalczył awans do kl. B⁵³, a w 1935 r. do kl. A⁵⁴. Pobyt w kl. A trwał dwa lata⁵⁵. Od 1938 r. w mistrzostwach Okręgowego Związku Piłki Ręcznej Podokręgu Piotrkowskiego uczestniczył PKS Piotrków⁵⁶.

Szczególnie propagowane przez władze policji było strzelectwo. W 1931 r. sekcje strzeleckie zrzeszały 442 członków i należały do najliczniejszych w okręgu II⁵⁷. Strzelcy z PKS rywalizowali z klubami policyjnymi oraz zrzeszonymi w Łódzkim Okręgowym Związku Stowarzyszeń Strzeleckich, Łowieckich i Łucznicznych. Programy zawodów przewidywały strzelanie z broni długiej (wojskowej i małokalibrowej flower) oraz broni krótkiej (rewolwer, parabellum, PW-2). Mistrzostwa klubowe organizowały PKS-y z Łodzi, pow. łódzkiego, Piotrkowa, Kalisza, Koła, Konina, Łęczycy, Łasku, Turku i Wielunia. Natomiast międzyklubowe zawody przygotowywały tylko najsprawniejsze sekcje strzeleckie w PKS-ach, a więc z Łodzi, Kalisza, Pabianic i Piotrkowa. Do 1937 r. czołowe lokaty zdobywali zawodnicy z PKS Łódź (post. Józef Czyż, post. Władysław Jaros, st. przod. Władysław Stejskała, st. przod. Teofil Zadke oraz kom. Mieczysław Trawid). W 1937 r. zarówno indywidualne, jak i drużynowe mistrzostwa okręgu II wywalczył PKS Kalisz. Zwycięzcami w swoich kategoriach byli st. post. Marcin Basiński (karabinek kbks-3) i przod. Józef Fedynus (rewolwer PW-1)⁵⁸.

Do 1930 r. kolarstwo w szeregach policji okręgu II rozwijało się w regionach z tradycjami kolarskimi (Łódź, Kalisz, Piotrków). Brak torów kolarskich wymusił rezygnację z zawodów torowych i skoncentrowanie się na wyścigach szosowych⁵⁹.

⁴⁹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, Wychowanie fizyczne, b. pag., Sprawozdanie z zawodów lekkoatletycznych międzyklubowych woj. łódzkiego; „Na Posterunku” 1935, nr 17, s. 171; „Echo” 1936, nr 177, s. 6; 1937, nr 171, s. 3; „Ilustrowana Republika” 1938, nr 167, s. 7.

⁵⁰ „Na Posterunku” 1938, nr 41, s. 978; „Kurier Łódzki” 1936, nr 372, s. 7.

⁵¹ „Na Posterunku” 1938, nr 35, s. 832; „Express Wieczorny Ilustrowany” 1936, nr 97, s. 7.

⁵² „Na Posterunku” 1935, nr 17, s. 171.

⁵³ APŁ, Łódzki Okręgowy Związek Gier Sportowych 1925–1939, sygn. 3, Akta walnego zgromadzenia (1933–1935), k. 5, Sprawozdanie z siatkówki męskiej i żeńskiej oraz hazeny za rok 1933/34; „Kurier Łódzki” 1934, nr 41, s. 5; „Na Posterunku” 1935, nr 17, s. 171.

⁵⁴ „Na Posterunku” 1935, nr 17, s. 171; „Kurier Łódzki” 1935, nr 105, s. 6.

⁵⁵ „Kurier Łódzki” 1937, nr 81, s. 8; 1937, nr 93, s. 7.

⁵⁶ „Na Posterunku” 1938, nr 48, s. 1147.

⁵⁷ „Na Posterunku” 1932, nr 5, s. 76.

⁵⁸ „Kurier Łódzki” 1937, nr 187, s. 7; 1937, nr 200, s. 7; „Echo” 1937, nr 231, s. 5.

⁵⁹ „Na Posterunku” 1927, nr 38, s. 604.

Rywalizowano w różnych formułach i na różnych dystansach (25–100 km). Obok tradycyjnych zawodów organizowano wyścigi patrolowe (w uniformie policyjnym)⁶⁰, policyjno-sportowe (w maskach przeciwgazowych, ze strzelaniem)⁶¹. Najwyższy poziom sportowy demonstrowali kolarze z PKS-ów Łodzi, Kalisza, Łasku, Turku oraz Sieradza. Brak rywalizacji z kolarzami z klubów cywilnych uniemożliwia porównanie wyników i określenie poziomu wyszkolenia.

Brak pływalni krytych był głównym powodem opóźnienia w rozwoju sportu pływackiego w województwie łódzkim. Wybudowanie pływalni w Zgierzu (1929)⁶² oraz dwóch w Łodzi (ŁKS – 1930, Łódzkiego Ogniska YMCA – 1935⁶³) poprawiło sytuację pobliskich PKS-ów: w Łodzi, w pow. łódzkim i Zgierzu. W kolejnych latach do rywalizacji na pływalniach włączyły się kluby z Brzezin, Kalisza, Łęczycy, Piotrkowa, Wielunia i Radomska. Najlepszymi pływakami okręgu II PP byli: post. Stanisław Trybulak, specjalizujący się w stylu dowolnym i grzbietowym (PKS Zgierz, PKS pow. łódzki, PKS Wieluń)⁶⁴ oraz post. Bronisław Dudka w stylu dowolnym (PKS m. Łódź)⁶⁵. Od 1936 r. PKS m. Łódź rozgrywał zawody pływackie z PKS Warszawa. We wszystkich zwyciężali pływacy ze stolicy⁶⁶. Bez większych sukcesów toczyła się rywalizacja o mistrzostwo okręgu⁶⁷. Na podium mistrzostw stanęli: w 1937 r. Rentrykowski (II m. na 100 m w stylu grzbietowym) i Antoni Banasiewicz (III m. w skokach z trampoliny), w 1938 r. st. post. A. Banasiewicz (III m. na 200 m stylem klasycznym)⁶⁸.

Narastająca groźba konfliktu zbrojnego z III Rzeszą wymusiła działania przygotowujące do niego Policję Państwową. Do programów wychowania fizycznego i kalendarza sportowego PKS-ów od 1938 r. wprowadzono policyjny wielobój sportowy⁶⁹. Program wieloboju określał Rozkaz nr 743 Komendanta Głównego

⁶⁰ „Kurier Łódzki” 1930, nr 290, s. 11; 1930, nr 292, s. 9; „Głos Poranny” 1930, nr 292, s. 11.

⁶¹ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, Policyjne Kluby Sportowe (1932), b. pag., Regulamin biegu kolarskiego na przełaj międzyklubowego Policyjnych Klubów Sportowych województwa łódzkiego.

⁶² „Sport Wodny” 1929, nr 8, s. 128.

⁶³ APŁ, Polska YMCA w Łodzi, sygn. 6, Sprawozdanie z dorocznych zebrań członków rzeczywistych Polskiej YMCA w Łodzi, k. 105, Sprawozdanie roczne Zarządu i Dyrekcji Ogniska łódzkiego Polskiej YMCA za rok 1935/36; 100 lat ŁKS. Dzieje klubu 1908–2008, Łódź 2008, s. 24.

⁶⁴ APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 576, Wychowanie fizyczne, b. pag., Sprawozdanie z zawodów pływackich międzyklubowych woj. łódzkiego; „Kurier Łódzki” 1931, nr 114, s. 7; „Sport Wodny” 1931, nr 5, s. 71.

⁶⁵ „Kurier Łódzki” 1935, nr 288, s. 15; 1936, nr 96, s. 5.

⁶⁶ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 1030, Działalność policyjnego klubu sportowego, Domu Zdrowia, Rodziny Policyjnej, Sprawozdania 1934, k. 357, Komunikat Nr 5; „Kurier Łódzki” 1937, nr 235, s. 7.

⁶⁷ A. Bogusz, *Pływanie w Łodzi do 1939 r.*, Muzeum Sportu i Turystyki w Łodzi.

⁶⁸ „Kurier Łódzki” 1937, nr 74, s. 7; „Sport Wodny” 1938, nr 10, s. 157; „Ilustrowana Republika” 1938, nr 167, s. 8.

⁶⁹ APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 46, Sprawy gospodarcze i regulaminowe, k. 34, Pismo Komendanta Wojewódzkiego P. P. Nr 4737 Policyjny Wielobój Sportowy – organizacja.

PP⁷⁰. W 1938 r. w klasyfikacji ogólnej triumfował post. Kaczmarek (PKS Łódź) przed post. Szczawińskim (PKS Radomsko) i post. Dzieduchem (PKS Łódź)⁷¹.

Doceniając znaczenie przygotowania fizycznego do wielogodzinnej służby patrolowej, przeprowadzono zawody marszowe. Niewymagające dużych nakładów finansowych, organizowane były kilka razy w sezonie. Niektórym nadawano rangę mistrzostw województwa łódzkiego. W 1932 r. indywidualnym mistrzem okręgu II został post. Waław Czechowski (PKS z Wielunia)⁷². Czasami zawody marszowe wzbogacano o konkurencje strzeleckie. W 1933 r., połączone ze strzelaniem, były eliminacjami do marszu „Szlakiem Legionistów”, zorganizowanego przez Związek Strzelecki. W grupie 19 zawodników zwyciężył post. Czesław Czechowski (PKS Wieluń)⁷³. W marszu „Szlakiem Legionistów” drużyny policyjne z Łodzi i Piotrkowa uczestniczyły cyklicznie w latach 1929–1935, wielokrotnie osiągając czołowe miejsca (1929 – I m. – Łódź, 1930 – I m. – Łódź, III m. – Piotrków, 1931 – II m. – Piotrków, 1932 i 1933 – III m. – Piotrków, 1935 – II m. – Łódź)⁷⁴. Od 1936 r. brakuje informacji o uczestnictwie w marszach „Szlakiem Legionistów”⁷⁵.

Analizując listy zwycięzców, trzeba zauważyć powtarzające się nazwiska policjantów biorących udział w rywalizacji w różnych dyscyplinach. Może to oznaczać, że ruch sportowy nie był masowy, lecz dotyczył grupki pasjonatów, podczas gdy cała pozostała rzesza policjantów pozostawała bierna. Stan taki sygnalizował Komendant Powiatowy PP w Kaliszu – nadkom. Franciszek Nowak. W rozkazie z 29 lutego 1932 r. stwierdził, że „na posterunkach został zupełnie zaniedbany sport i są wypadki, że policjanci po kilka miesięcy nie trenują żadnych sportów”⁷⁶.

Poza propagowanymi przez władze policyjne dyscyplinami sportowymi, w nielicznych policyjnych klubach prowadzono szkolenie sportowe w dyscyplinach, które miały duże tradycje i wsparcie lokalnego środowiska sportowego.

⁷⁰ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 20, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1938), k. 22, Rozkaz nr 74; *Wychowanie fizyczne w Policji*, Warszawa 1938, s. 109. Program wieloboju: bieg na 200 m z przeszkodami i strzelaniem, strzelanie z rewolweru lub pistoletu na 25 m, pływanie na 100 m, rzut granatem (na odległość i celność) i jazda na rowerze 20 km lub marsz 10 km z obciążeniem 10 kg.

⁷¹ „Na Posterunku” 1938, nr 34, s. 811; „Kurier Łódzki” 1938, nr 222, s. 5; 1939, nr 215, s. 11.

⁷² APS, PKPP w Wieluniu, sygn. 500, b. pag., Pismo Wojewódzkiego Komitetu P.P. funkcjonariuszy P.P. w Łodzi z dnia 29 października 1932 r.; „Na Posterunku” 1932, nr 51, s. 812.

⁷³ Tamże, sygn. 576, Wychowanie fizyczne, b. pag., Regulamin zawodów marszowych eliminacyjnych międzyklubowych policyjnych klubów sportowych województwa łódzkiego Sprawozdanie z zawodów marszowych P.K.S woj. łódzkiego.

⁷⁴ „Na Posterunku” 1929, nr 14, s. 215; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1930, nr 8, s. 307; „Kurier Łódzki” 27.03.1930, nr 85, s. 7; 1931, nr 82, s. 6; 1934, nr 83, s. 5; 1935, nr 83, s. 5; 1935, nr 93, s. 7.

⁷⁵ „Kurier Łódzki” 1936, nr 82, s. 5; 1937, nr 81, s. 7; 1938, nr 81, s. 7.

⁷⁶ Archiwum Państwowe w Kaliszu (APK), Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Kaliszu, sygn. 4, Protokoły odpraw i kontroli powiatu kaliskiego 1932–1935, k. 257.

Najwyższy poziom w szermierce, hípice i zapasach demonstrował PKS Łódź, a w wioślarstwie – PKS Kalisz.

PKS Łódź był najsilniejszym i najliczniejszym klubem w okręgu II. Jego zawodnicy uczestniczyli w mistrzostwach okręgowych i Polski. Największe sukcesy odnosili szermierze: Bolesław Banaś, Józef Różalski, Stanisław Armanowski, Piotr Wojtczak, Bronisław Gołabek, Henryk Kartasiński, Władysław Jaros, Czesław Czechowicz, Brzóska, Bogunia, Świerut i Buczyński⁷⁷. W mistrzostwach okręgu PKS Łódź wywalczyli: J. Różalski – II m. we florecie (1936), B. Banaś – mistrzostwo okręgu w szpadzie (1927) i florecie (1939), Brzóska – II m. w szpadzie (1939) oraz drużynowe wicemistrzostwo okręgu (1936)⁷⁸. Jedynym reprezentantem okręgu II PP biorącym udział w zawodach międzynarodowych był B. Banaś (mecz Polska-Szwecja-Niemcy w Ystad, Szwecja)⁷⁹. Zawodnik ten był objęty również przygotowaniem przedolimpijskimi i 16 maja 1939 r. złożył uroczyste ślubowanie olimpijskie⁸⁰.

W zapasach sukcesy odnosił tylko Teodor Stęperski z PKS Łódź, w 1932 r. wywalczył mistrzostwo okręgu w wadze półciężkiej⁸¹. Zajęcia z zapasów należy traktować jako szkolenie z samoobrony, zwiększające bezpieczeństwo policjantów podczas służby. Podobny użytkarny charakter miało szkolenie sekcji jeździeckiej. Okazjonalne zawody i popisy hípiczne pokazywały wyszkolenie oddziału konnego. Program zawodów zawierał konkurs hípiczny (skoki przez przeszkody), turniej ułański i grę w piłkę konną, tzw. push-ball, podczas której policjanci wykazywali się m.in. umiejętnościami jeździeckimi. Drużynę stanowiło czterech zawodników i bramkarz. Ich zadaniem było wepchnięcie do bramki przeciwnika piłki o średnicy 1 m⁸².

Wioślarstwo w szeregach policji rozwijało się w regionach, które miały dostęp do akwenów oraz tradycje wioślarskie. Były to PKS-y w Kaliszu, Koninie, Kole i Piotrkowie. Najwyższy poziom sportowy osiągnęły osady z Kalisza. Wspomagane przez Kaliskie Towarzystwo Wioślarskie – z własną przystanią⁸³ i taborem⁸⁴ – dominowały w zawodach policyjnych. Kaliskie osady ścigały się w ogólnopol-

⁷⁷ „Kurier Łódzki” 1934, nr 343, s. 7; 1935, nr 331, s. 6; 1936, nr 75, s. 5; „Echo” 1939, nr 164, s. 5.

⁷⁸ „Przegląd Sportowy” 1936, nr 8, s. 2; „Ilustrowana Republika” 1937, nr 100, s. 7; 1939, nr 171, s. 11.

⁷⁹ A. Bogusz, *Geneza sportu w Łodzi i jego rozwój do 1939 r.* (praca doktorska), AWF, Warszawa 1987, s. 351; *Ilustrowana Republika* 1939, nr 175, s. 11.

⁸⁰ „Głos Poranny” 1939, nr 135, s. 10.

⁸¹ J. Jaroszewski, *Zarys dziejów sportu zapasniczego w województwie łódzkim do 1939 r.*, [w:] I. Pezdan-Śliż, M. Przydział (red.), *Z tradycji kultury fizycznej w 150-lecie sportu w Polsce*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2018, s. 118.

⁸² R. Urban, *Rozwój sportu jeździeckiego w Polsce w latach 1918–1939* (praca doktorska), AWF, Poznań 2003, s. 116.

⁸³ APK, Akta m. Kalisza sygn. 2520, k. 16, Pismo Policyjnego Klubu Sportowego w Kaliszu do Prezydenta m. Kalisza z dnia 23 września 1937 roku; k. 18, Zaświadczenie; k. 36, Pozwolenie.

⁸⁴ „Na Posterunku” 1933, nr 48, s. 764.

szych zawodach PP oraz w regatach Polskiego Związku Towarzystw Wioślarskich (PZTW). W 1935 r. PKS Kalisz zajął XIV m. na 51 zespołów w tabeli Polskiego Związku Towarzystw Wioślarskich. Była to najwyższa lokata tego PKS-u, drugi – PKS Bydgoszcz – ulokował się XXV m⁸⁵.

Udział w ogólnopolskich zawodach sportowych PP

Naturalna droga rywalizacji sportowej rozpoczyna się w klubie sportowym i wie-dzie przez mistrzostwa okręgu do mistrzostw kraju. W przypadku ruchu sportowego w Policji Państwowej proces ten w początkowej fazie przybrał inną kolejność. Dostrzegając korzyści płynące z aktywności sportowej funkcjonariuszy, Komendant Główny PP – Marian Borzęcki – okólnikami nr 1335 i 1363 z 1926 r. zobligował komendantów wojewódzkich do wyodrębnienia reprezentacji okręgów na zawody centralne. I Zawody Sportowe Policji Państwowej odbywały się od 16 do 18 października 1926 r. w Warszawie⁸⁶. Zawodom nadano wysoką rangę, na trybunach zasiadli m.in. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Ignacy Mościcki i Minister Spraw Wewnętrznych gen. Felicjan Sławoj Składkowski oraz komendant M. Borzęcki. Te pierwsze policyjne zawody przeprowadzono w dziesięciu konkurencjach⁸⁷.

Zmagania zainaugurowali piłkarze. Drużyny PKS Katowice i Inspektoratu PP m. st. Warszawy musiały uznać wyższość drużyn Varsovi⁸⁸. Poziom zawodów lekkoatletycznych był niski, w relacjach prasy sportowej określany jako „prowincjonalny”. Wśród 62 zawodników z 11 województw najlepiej zaprezentowali się policjanci z województwa lwowskiego (cztery nagrody i 13 żetonów), a za nimi funkcjonariusze z okręgu śląskiego (jedna nagroda, 10 żetonów). 19-osobowa reprezentacja łódzka zdobyła jedną nagrodę i 9 żetonów. Umożliwiło to zajęcie III miejsca w klasyfikacji końcowej. Najwyższy poziom zaprezentowali: post. Ewald Mikołajewski (II m. w rzucie granatem), post. Ignacy Langer (II m. w chodzie z obciążeniem na 4½ km), post. Franciszek Grabarczyk (III m. w chodzie z obciążeniem na 4½ km), post. Kazimierz Hamerski (III m. w biegu na 3 km), post. Władysław Jaros (VI m. w biegu na 100 m), post. Adam Dobrzański (VI m. w skoku w dal), post. Marian Kędziński (VIII m. w pchnięciu kulą)⁸⁹. Wyniki łódzkich policjantów zostały pozytywnie ocenione przez prasę lokalną⁹⁰.

⁸⁵ „Sport Wodny” 1935, nr 18, s. 360.

⁸⁶ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1926, nr 30, s. 493.

⁸⁷ „Policja 997” 2016, grudzień, wydanie specjalne nr 7, s. 6. Program zawodów przewidywał rywalizację w biegu na 100 m, 3 km na przełaj, chodzie na 5 km z obciążeniem (plecak, umundurowanie, broń służbowa), skoku wzwyż, w dal, o tyczce, w rzucie oszczepem, granatem, dyskiem oraz w pchnięciu kulą.

⁸⁸ „Echo Warszawskie” 1926, nr 264, s. 8; „Przegląd Sportowy” 1926, nr 42, s. 6.

⁸⁹ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 8, Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1926), k. 150, Rozkaz Nr 338, VI. Wyniki I-ch zawodów Korpusu Policji Państwowej.

⁹⁰ „Express Wieczorny Ilustrowany” 1926, nr 284, s. 7; 1926, nr 291, s. 7.

Główny cel ogólnokrajowych zawodów, jakim było propagowanie ruchu sportowego policjantów, został osiągnięty. Zawody centralne kontynuowano do 1929 r.; faktycznie miały rangę mistrzostw Polski PP, a poprzedzające je eliminacje wojewódzkie – mistrzostw okręgów. Ogólnopolicyjne Zawody Sportowe od 1927 r. poprzedzane były przez Wojewódzkie Zawody Sportowe (WZS) PP w Łodzi. Nadawano im uroczysty charakter, a znaczenie podkreślała obecność na trybunach przedstawicieli władz samorządowych i policyjnych⁹¹. Na program najczęściej składały się zawody lekkoatletyczne, strzeleckie, kolarskie, bokserskie, hippiczne⁹². W wojewódzkich eliminacjach czołowe lokaty zdobywali funkcjonariusze z Łodzi (tabela 1). Walkę z nimi próbowali nawiązać w lekkiej atletyce reprezentanci Kalisza, Brzezin i Piotrkowa. Przyczyn zwycięstw policjantów z Łodzi należy upatrywać w tradycjach sportowych, dostępności do bazy sportowej oraz kadry szkoleniowej. Nie bez znaczenia był aspekt ekonomiczny. Opłacenie podróży, zakwaterowania, wyżywienia oraz zakup stroju sportowego nie były refundowane. Najliczniejszą ekipą eliminacji byli zawsze gospodarze, w 1928 r. na 118 zawodników Łódź reprezentowało aż 78⁹³.

Wyłonieni w WZS PP w Łodzi reprezentanci brali udział w zawodach centralnych. W latach 1927–1929 Komenda Główna PP trzykrotnie organizowała ogólnopolskie zawody: dwa razy w Warszawie (1927, 1928)⁹⁴, a raz w Katowicach (1929)⁹⁵. Najlepszymi drużynami były: Warszawa (1927), Lwów (1928), Śląsk (1929).

W latach 1927–1929 nastąpił ogólny wzrost poziomu sportowego. Zmniejszeniu uległ dystans do sportu „cywilnego”. Drużynie okręgu II nie udało się jednak powtórzyć sukcesu z 1926 r. W latach 1927–1929 lokowała się w połowie tabeli klasyfikacji ogólnej, np. w 1929 r. na VII m. na 14 drużyn. Zauważalny spadek liczby czołowych lokat okręgu II był efektem wzrostu poziomu sportowego w okręgach śląskim, warszawskim i lwowskim. Presja zwycięstwa powodowała zasilanie tych okręgów lekkoatletami cywilnymi⁹⁶. Dystans dzielący okręg II od najlepszych policyjnych okręgów obrazuje tabela 2.

⁹¹ „Express Wieczorny Ilustrowany” 1928, nr 166, s. 7; „Hasło Łódzkie” 1929, nr 201, s. 9.

⁹² „Łódź w ilustracji” 1927, nr 32, s. 2; „Kurier Łódzki” 1927, nr 197, s. 8.

⁹³ „Na Posterunku” 1928, nr 28, s. 446.

⁹⁴ „Stadjon” 1927, nr 37, s. 9; „Na Posterunku” 1928, nr 38, s. 600.

⁹⁵ AANW, KGPP w Warszawie, sygn. 11 Rozkazy Komendanta Głównego Policji Państwowej (1929), k. 36, Rozkaz № 448. Żołnierze Policji.

⁹⁶ „Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego” 1930, s. 340; „Przegląd Sportowy” 1929, nr 57, s. 3. W barwach okręgu lwowskiego startowali Sawaryn i Wójcik z Pogoni Lwów, okręgu krakowskiego Kossowski z Wisły, m. st. Warszawy: Lokajski, Kalinowski i Maćkowski z Warszawianki. W 1929 r. Sawaryn (Lwów) wywalczył I m. w biegu na 800 m, 1500 m, 3000 m, 5000 m, 10 000 m oraz w sztafecie olimpijskiej.

Tabela 1. Zwycięzcy eliminacji wojewódzkich Policji Państwowej okręgu II w latach 1927–1929 (wybrane dyscypliny)

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929	
		Zawodnik	KPPP*	Zawodnik	KPPP	Zawodnik	KPPP
Bieg	100 m	post. W. Jaros	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	200 m	post. W. Jaros	Łódź	post. W. Jaros	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	400 m	post. W. Jaros	Łódź	st. post. S. Muszyński	Kalisz	st. post. S. Muszyński	Turek
	800 m	—	—	—	—	post. B. Orman	Łódź
	1500 m	przod. I. Wolny	Kalisz	—	—	post. A. Antczak	Łódź
	3000 m	przod. I. Wolny	Kalisz	post. Cz. Górski	Kalisz	post. P. Olczak	Łódź
	5000 m	—	—	przod. I. Wolny	Kalisz	post. P. Olczak	Łódź
	10000 m	—	—	—	—	post. J. Janoch	Piotrków
Skoki	wzwyż	post. A. Goczek	Łódź	post. A. Chmielewski	Brzeziny	post. A. Chmielewski	Brzeziny
	w dal	post. W. Jaros	Łódź	post. W. Jaros	Łódź	st. post. W. Kwasek	Łódź
	o tyczce	—	—	—	—	st. post. W. Kwasek	Łódź
Rzut	oszczepem	post. A. Goczek	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
	dyskiem	post. W. Daraszkiwicz	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
	grantem	post. A. Goczek	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź	post. E. Mikołajewski	Łódź
Pchnięcie kulą		post. M. Kędziński	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź	st. post. J. Szaflik	Łódź
Kolarstwo torowe	1200 m	post. R. Kubiak	Łódź	—	—	—	—
	2000 m	post. R. Kubiak	Łódź	—	—	—	—
	5000 m	post. R. Kubiak	Łódź	—	—	—	—

Tabela 1. Zwycięzcy eliminacji wojewódzkich Policji Państwowej okręgu II... (cd.)

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929	
		Zawodnik	KPPP*	Zawodnik	KPPP	Zawodnik	KPPP
Kolarstwo szosowe	50 km	post. B. Gunsztan	Łódź	st. przod. H. Karasiński	Kalisz	—	—
Zawody konne	skoki przez przeszkody	st. przod. St. Pakuła	Łódź	st. przod. Sz. Agacki	Łódź	post. J. Pankowski	Łódź
	władanie białą bronią	przod. Smołaga	Łódź	post. W. Kołaciński	Łódź	post. W. Zieliński	Łódź
	ćwiczenia zręcznościowe	—	—	—	—	post. S. Kapuściński	Łódź
Zawody marszowe		st. przod. H. Karasiński	Kalisz	przod. I. Wolny	Kalisz	post. A. Wesołowski	Łódź

* Komenda Powiatowa Policji Państwowej

Źródło: APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 14, k. 63, Wykaz zwycięzców i nagród na Wojewódzkich Zawodach Sportowych Policji Państwowej w Łodzi w dniu 18,19 i 20 lipca 1927 r.; k. 137, II eliminacyjne zawody sportowe województwa łódzkiego; k. 226, Rozkaz № 110, Wojewódzkie Zawody Eliminacyjne. APKo, PPwpkks, sygn. 11, Rozkazy, k. 106, Rozkaz № 110.

Tabela 2. Zestawienie wyników rywalizacji podczas ogólnopolskich zawodów policji państwowej z eliminacjami wojewódzkimi w łodzi w lekkiej atletyce w latach 1926–1929

Rodzaj konkurencji		Rok 1927		Rok 1928		Rok 1929	
		OZSPP*	Zawody eliminacyjne w łodzi	OZSPP	Zawody eliminacyjne w łodzi	OZSPP	Zawody eliminacyjne w łodzi
Bieg	100 m	12,2	12,7	12,2	13,3	11,8	12,0
	200 m	25,2	28,2	24,4	27,3	24,0	26,2
	400 m	54,8	1:25,0	53,2	1:02,5	55,1	1:01,0
	1500 m	4:41	4:55,6	4:26,6	—	4:32,0	4:45,2
	3000 m	10:05,7	10:36,5	9:38,0	10:32,4	9:51,6	10:31,3
	5000 m	17:59,8	—	16:03,0	15:16,0	16:46,0	19:30,2
Skok	w dal	6,00	5,26	5,86	5,31	6,29	5,40
	wzwyż	1,64	1,45	1,60	1,46	1,70	1,47
Rzut	dyskiem	31,52	28,32	34,29½	31,22	36,69	32,37
	oszczepem	38,44	36,97	41,29	34,37	49,12	34,80
	granatem	58,03	62,80	59,46	brak	60,61	43,88
Pchnięcie kulą		11,25	9,79	12,37	8,89	11,53	10,515

* Ogólnopolicyjne Zawody Sportowe Policji Państwowej

Źródło: *II Ogólno Policyjne Zawody Sportowe*, „Na Posterunku” 1927, nr 39, s. tytułowa; APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 14, Rozkazy Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi Nr 29-144, k. 14, Rozkaz Nr 48, Wykaz zwycięzców i nagród zdobytych na Wojewódzkich Zawodach Sportowych Policji Państwowej w Łodzi w dniach 18, 19, 20 i 29 lipca 1927 roku; *Pod znakiem postępu w sprawności fizycznej*, „Na Posterunku” 1928, nr 38, s. 595–599; APŁ, KWPP w Łodzi, sygn. 14, Rozkazy Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi Nr 29-144, k. 135-138, Rozkaz Nr 74, XVIII. II eliminacyjne zawody sportowe wojew. łódzkiego; Kalendarzyk Policji Wojew. Śląsk. 1930, s. 340–34; *Pięć rekordów Polski w Poznaniu*, „Przegląd Sportowy” 1929, nr 39, s. 1; *Świetny rekord Nowaka*, tamże, s. 2; APKo, PPwpkks, sygn. 11, Rozkazy, k. 106, Rozkaz № 10.

Walkę z najsprawniejszymi policjantami w II Rzeczypospolitej z okręgu II nawiązywali: w 1927 r. post. Antoni Goczek (I m. w rzucie granatem oraz III m. w rzucie oszczepem), post. Jan Szaflik (III m. w rzucie oszczepem), przod. Ignacy Wolny (III m. w biegu na 1500 i 3000 m), st. przod. Władysław Stejskała (I m.), przod. Mazerant (III m. w strzelaniu na 200 m z karabinu), post. Zieliński (I m. w gr. podoficerów w zawodach hippicznych – skoki) oraz st. przod. S. Pakuła (I m. w zawodach hippicznych), post. Gusztar (I m. w boksie w wadze półciężkiej)⁹⁷. W 1928 r. największym sukcesem było zwycięstwo kaliskiej osady w biegu wioślarskim czwórek na 2000 m⁹⁸. Godnymi odnotowania wynikami były: II m.

⁹⁷ „Przegląd Sportowy” 1927, nr 37, s. 3; 1927, nr 38, s. 7; „Na Posterunku” 1927, nr 39, s. 1.

⁹⁸ „Sport Wodny” 1928, nr 15, s. 263; „Na Posterunku” 1928, nr 33, s. 526.

w rzucie granatem (57,27 m) i III m. w rzucie dyskiem (33,055 m) post. Ewalda Mikołajewskiego; II m. w zawodach marszowych na dystansie 35 km (I. Wolny – Kalisz, Aleksander Wesołowski – Łódź, Władysław Grewkowicz – Piotrków Tryb.); II m. drużynowe kolarzy na 50 km⁹⁹. W 1929 r. w konkursie hippicznym post. Jan Pankowski zdobył na wałachu Bałamucie I m. w konkursie otwarcia oraz II m. w skokach¹⁰⁰. Władysław Kwasek zdobył III m. w skoku o tyczce, Antoni Kulicki, Aleksander Wesołowski i Ignacy Wolny – I m. w marszu na 35 km, Tarczyński, Lewandowski oraz Karolczak – II m. w drużynowym wyścigu kolarskim na dystansie 50 km, a Leon Knihicki – II m. w strzelaniu z broni małokalibrowej (50 m)¹⁰¹.

IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe PP w Katowicach były ostatnimi centralnymi zawodami policji. Kryzys gospodarczy początku lat 30. uniemożliwił organizację kolejnych. Okazją do odrodzenia zawodów ogólnopolicyjnych był w 1934 r. jubileusz 15-lecia utworzenia Policji Państwowej¹⁰². Starania nad przygotowaniem V Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych PP przerwano z powodu katastrofalnej powodzi w Polsce¹⁰³. Przeprowadzone w lipcu 1934 r. eliminacje województwa łódzkiego były mistrzostwami PKS-ów¹⁰⁴. Podobnie jak w poprzednich latach zawody zakończyły się sukcesem reprezentantów z Łodzi. Dystans dzielący kluby z prowincji od PKS Łódź najlepiej obrazują wyniki z tabeli końcowej: PKS Łódź – 153 pkt., PKS Piotrków – 24 pkt., PKS Łódź-powiat – 9 pkt., PKS Sieradz – 8 pkt., PKS Łęczyca – 4 pkt., PKS Turek – 3 pkt., PKS Tomaszów – 1 pkt. i PKS Łask – 1 pkt.¹⁰⁵ Były to ostatnie WZSPP w Łodzi.

Podsumowanie

Zainicjowany w stowarzyszeniach kulturalnych policji z Łodzi, Kalisza, Piotrkowa i Pabianic ruch sportowy na początku lat 20. XX wieku rozwijał się spontanicznie pod wpływem lokalnych tradycji i przy współudziale miejscowych klubów sportowych. Dostrzegając korzyści zdrowotne, utylitarne oraz propagandowe tego typu zajęć, władze policji podjęły działania zmierzające do rozwoju tej formy aktywności ruchowej. Wydane po I Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych Policji Państwowej zalecenia Komendanta Głównego PP nakazywały powoływanie PKS-ów. Mimo tego do 1930 r. w okręgu II funkcjonował tylko PKS w Turku. Dopiero uruchomienie w 1930 r. wojewódzkiego i powiatowych komi-

⁹⁹ „Kurier Łódzki” 1928, nr 254, s. 5; „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1928, nr 9, s. 843.

¹⁰⁰ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1928, nr 10, s. 940.

¹⁰¹ APKo, PPwpkks, sygn. 11, Rozkazy, k. 106, Rozkaz № 10.

¹⁰² „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1934, nr 10, s. 340; nr 12, s. 405.

¹⁰³ „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1934, nr 15, s. 503.

¹⁰⁴ „Głos Poranny” 1934, nr 178, s. 11; „Kurier Łódzki” 1934, nr 178, s. 5.

¹⁰⁵ „Przegląd Sportowy” 1934, nr 54, s. 3; „Express Wieczorny Ilustrowany” 1934, nr 12, s. 7.

tetów wychowania fizycznego przyczyniło się do utworzenia resortowego klubu sportowego w każdym powiecie. Szkolenia odbywały się w sekcjach, wśród których najliczniejsze były strzeleckie. Od 1932 r. praca sportowa PKS-ów podlegała ocenie, najwyżej sklasyfikowano PKS Piotrków (1932), PKS Turek (1933), PKS Kalisz (1934). Po 1930 r. ruch sportowy wykorzystywano głównie do kształcenia cech utylitarnych wykorzystywanych podczas służby. Władze policji szczególnie propagowały strzelanie, marsze, lekkoatletykę, kolarstwo, pływanie, a po 1938 r. policyjny wielobój sportowy. To w tych dyscyplinach rywalizowano przede wszystkim w zawodach wewnątrzklubowych i międzyklubowych, a także mistrzostwach województwa łódzkiego.

W latach 1926–1929 reprezentanci okręgu II brali udział w zawodach ogólnopolicyjnych. Najwyższe, czyli III miejsce w klasyfikacji ogólnej zawodów centralnych wywalczyli w 1926 r. W kolejnych latach lokowali się w środku tabeli końcowej. W dużych ośrodkach miejskich PKS-y kultywowały lokalne tradycje sportowe, w Łodzi były to szermierka, kolarstwo torowe, hippika oraz zapasy, w Kaliszu – wioślarstwo. Najwyższy poziom sportowy w województwie łódzkim reprezentował PKS Łódź. Jego zawodnicy dominowali w okręgu, rozgrywali mecze międzyokręgowe (lekkoatletyka, pływanie), stanowili trzon reprezentacji okręgu II na zawodach centralnych. Uczestniczyli w rywalizacji okręgowych związków sportowych (OZLA, ŁOZZ, OZSSŁ, ŁLOPN, ŁOZGS). Największe sukcesy odnosili szermierze PKS Łódź, z mistrzem Polski we florecie i szpadzie Bolesławem Banasiem.

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych w Warszawie:

Komenda Główna Policji Państwowej.

Archiwum Państwowe w Kaliszu:

Akta m. Kalisza.

Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Kaliszu.

Archiwum Państwowe w Koninie:

Policja Państwowa w powiecie konińskim, kolskim i słupeckim.

Archiwum Państwowe w Łodzi:

Biblioteka.

Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Łodzi.

Polska YMCA w Łodzi.

Urząd Wojewódzki Łódzki w Łodzi 1918–1939.

Archiwum Państwowe w Sieradzu:

Powiatowa Komenda Policji Państwowej w Wieluniu.

Muzeum Sportu i Turystyki w Łodzi:

Bogusz A., *Pływanie w Łodzi do 1939 r.*

II. Źródła drukowane

100 lat ŁKS. Dzieje klubu 1908–2008, Łódź 2008.

Dziennik Praw Państwa Polskiego 1919.

Dziennik Ustaw z 1938 r., nr 27, poz. 240.

Dziennik Ustaw z 1932 r., nr 6, poz. 34.

Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1930, 1938.

Monitor Polski nr 183, poz. 398.

Wychowanie fizyczne w Policji, Warszawa 1938.

II. Prasa

„Echo Warszawy” 1926.

„Echo” 1932, 1934, 1936–1939.

„Express Wieczorny Ilustrowany” 1926, 1928, 1934, 1936.

„Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1922, 1926, 1928–1930, 1934.

„Gazeta Pabianicka” 1929.

„Głos Poranny” 1930–1931, 1934, 1939.

„Hasło Łódzkie” 1929–1930.

„Ilustrowana Republika” 1937–1939.

„Kurier Łódzki” 1924–1937.

„Łódź w ilustracji” 1927.

„Na Posterunku” 1927–1928, 1930–1939.

„Policja 997” 2016.

„Przegląd Sportowy” 1927, 1933–1937, 1939.

„Republika” 1932.

„Sport Wodny” 1929, 1935, 1938.

„Stadjon” 1927.

„Zbrojna Polska” 1938.

B. Literatura

I. Publikacje

Dworzecki J., *Kluby Sportowe Policji Państwowej w okresie II Rzeczypospolitej*, „Teki Komisji Historycznej” 2006, t. 3, s. 222–232.

Dworzecki J., *Sport w Policji Państwowej II RP na przykładzie działalności Policyjnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównej Komendzie Policji Województwa Śląskiego w Katowicach 1924–1939*, „Policja” 2006, nr 2, s. 118–131.

- Jaroszewski J., *Zarys dziejów sportu zapaśniczego w województwie łódzkim do 1939 r.*, [w:] I. Pezdan-Śliż, M. Przydział (red.), *Z tradycji kultury fizycznej w 150-lecie sportu w Polsce*, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2018, s. 107–119.
- Kozdrowski S., *Wychowanie fizyczne w Policji Państwowej województwa śląskiego (1922–1939). Wybrane zagadnienia*, „Zagadnienia Społeczne” 2014, nr 1, s. 206–230.
- Litwiński R., *Policja Państwowa w województwie lubelskim w latach 1919–1939*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2001.
- Mieczynski G., *Stowarzyszenia społeczne w Radomsku w latach 1881–1939*, Wyd. Drukarnia Kamińskich, Radomsko 2008.
- Nowak M., *The Face of Sport in the Polish State Police in the Interwar Period*, „Internal Security” 2019, s. 91–100; <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0013.2174>.
- Olbrychowski J., *Policyjne Kluby Sportowe II RP województwa łódzkiego*, „Policja Łódzkie” 2017, nr 9, s. 16–19.
- Razyhrayev O., *Policja Państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2019.
- Sprengel B., *Sport w Policji Państwowej w Płocku*, „Notatniki Płockie” 2003, nr 3, s. 29–33.

II. Prace nieopublikowane

- Bogusz A., *Geneza sportu w Łodzi i jego rozwój do 1939 r.* (praca doktorska), AWF Warszawa 1987.
- Jaroszewski J., *Kultura fizyczna na Ziemi Kaliskiej w latach 1892–1998* (praca doktorska), AWF Poznań 2008.
- Urban R., *Rozwój sportu jeździeckiego w Polsce w latach 1918–1939* (praca doktorska), AWF Poznań 2003.

Deklaracja braku konfliktu interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*.

Finansowanie

Autor nie otrzymał żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*.

Declaration of Conflicting Interests

The author declared no potential conflicts of interests with respect to the research, authorship, and/or publication of the article *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*.

Funding

The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of the article *Ruch sportowy w Policji Państwowej w województwie łódzkim w latach 1919–1939. Zarys problematyki*.
